

sacramentum : quia cum dicimus Patrem, Filium demonstramus : et cum dicimus Filium, Patrem declaramus : et cum dicimus aeternum Patrem, aeternum Filium demonstramus. Nam si non invenimus initium vocabuli hujus Paterni nominis, quando Pater sit dictus, consequenter ostenditur, quia nec initium Geniti reperimus. Obsecramus ut detur nobis ratio, quando Pater hoc vocabulum, ut pater vocaretur sortitus est. Si in tempore, si extra tempus, dicat nobis aliquis quando primitus coeperit appellari : et si poterit hoc approbari, nulla erit dubietas ex illo initio Paterni nominis Filium initium accepisse, quo Pater nominatus est. Et si defecerit, immo quia et defecit, nec poterit approbari nec dari initium Paterni nominis, quando pater esse coepit, profiteatur ergo nobis sanctam Trinitatem coessentialem atque substantialem : nec Patrem ante Filium, nec Filium post Patrem, nec Spiritum sanctum inferiorem fuisse : quia dum initium Paterni nominis non invenitur, nescimus qua ratione Filio initium ascribatur, quia eum dicimus sempiternum Deum Patrem, sempiternum Dei Filium

A ostendimus. Ideo sanctam Trinitatem in una natura unaque essentia atque substantia, in tribus subsistentiis sive personis profitemur. Credimus autem ipsum Dei Verbum, hoc est Filium Patris sine initio genitum, eundem unum ex tribus subsistentiis de sancta Trinitate aeternum filium, per dispensationem factam pro nobis et nostra salute descendisse incarnatum Verbum Dei, et hominem factum. Intra Virginis uterum veniens sibi nostrae naturae virtutem assumptis ex sancta gloriosa Dei genitrice Maria Virgine, perfectus Deus et perfectus homo, in duabus naturis, divinitatis scilicet atque humanitatis : consubstantialis item ipse nobis secundum humanitatem : non in duos filios divisus, sed unus et idem Dei et hominis filius, in veritate duarum naturarum, in una subsistentia sive persona divinitatis et humanitatis unitione facta ; ut ex duabus perfectis naturis non duo filii, sed unus, idem Dei et hominis filius permanens quod erat, coeperit esse quod non erat, dum sine initio aeterni Patris Filius, factus est hominis filius. Ideo et unus est Dominus.

BREVIARIUM FIDEI

ADVEBSUS ARIANOS HÆRETICOS,

IN QUO TRIUM DIVINARUM PERSONARUM ÆQUALITAS PLURIMIS SCRIPTURARUM SACRARUM LOCIS ET ARGUMENTIS LIQUIDO COMPROBATUR.

AUCTORE INCERTO, SED ANTIQUISSIMO.

Errare hæreticos nec maxima causa facit, dum aut ignorant, aut nolunt advertere, in Domino Jesu Christo sicut unam personam, ita duas esse substantias, Deum ex Deo Patre, et hominem ex homine matre : et quæ de se ipse Dominus secundum dispensationem carnis assumptæ loquitur, deputant divinitati, ut est illud : *Pater major me est* (Joan., xiv, 28), vel illud : *Jesus fatigatus ex itinere* (Joan., iv, 6), vel illud : *Flevit Lazarum* (Joan., xi, 35), vel alia hujusmodi quæ leguntur. Qui si vellent advertere illud Apostoli : *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi* (II Cor., v, 19), vel illud Evangelii : *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (Joan., i, 14), non dubitarent, ut superius dictum est, consilium in una persona duas esse substantias ; et ubi audiunt dici : *Pater major me est*, secundum humanitatem acciperent : ubi vero audiant : *Ego et Pater unum sumus* (Joan., x, 30), secundum divinitatem dictum non dubitarent, sicut ex ejus operationibus datur intelligi. Secundum hominem enim esurivit, ut veram carnem ostenderet : secundum Deum autem de quinque panibus quinque millia hominum saturavit, ut se Deum virtutibus approbaret. Secundum hominem sitivit, sed secundum Deum Samaritanam viva aqua refecit. Secundum hominem navem ascendit, sed secundum Deum sicus pedibus super mare ambulavit. Secundum hominem in navi dormivit, secundum Deum ventis et fluctibus imperavit, secundum hominem Lazarum Reviv, secundum Deum quatuordecim

eam de sepulero mortuum suscitavit. Secundum hominem in cruce pendit, secundum Deum paradisum latroni de cruce donavit. Secundum hominem passus mortem gustavit, secundum Deum semetipsum a mortuis suscitavit. Si hæc et his similia velent sapienter discernere, et unicuique substantiæ quod suum est deputarent, facile poterant rectæ fidei cursum tenere, et non pro ejus beneficiis, quæ pro nobis redimendis in forma servi suscepit, vel passus est, divinitati ejus contumelias irrogarent, et ubique legunt in Scripturis secundum humanitatem aliquid quod minus loqueretur divinitas, sed pro dispensatione carnis assumptæ hoc protestatur humanitas. Nam nos, sicut eum Deum legimus, ita nec majorem nec minorem Deum nusquam legimus, nec credere religiosa mente debemus. Sed ideo adhuc persistit, et dicit : *Fieri non potest, ut non filius minor patre credatur, quia ex patre esse dignoscitur. Fallit eum consuetudo generationis humanæ, ut quia filius dicitur, minor patre credatur. Apud homines ideo minorem filium generat pater, quia et ipse minor est generatus a patre. Idcirco crescente filio pater senescit, et moriente patre filius succedere comprobatur, et melior ac potentior patre nonnumquam efficitur. Apud Deum verò non ita est ; quia ubi crescere vel senescere divinitas non habet, hoc est dignum ut filium dilectio habeat æqualem, quia non potest plenitudo majorem. Ideoque perfectus perfectum genuit, omnipotens omnipotentem, plenus plenum : et quia*

ctatis incrementum non habuit, minorem generare A
non potuit: sed omnino qualis est pater, talem et filium esse cognosco, sicut ipse dicit: *Qui me videt, videt et Patrem* (Joan., xiv, 9); et alibi: *Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum* (Joan., v, 23). Sed forte quia audis missum, ideo putas minorem. Rogo te, Deum credis esse Filium, an non? Sine dubio responsurus es, Deum; quia et si tu negare volueris, sanctis Scripturis convinceris, dicente Apostolo: *Ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula* (Rom., ix, 5). Et Joannes in Epistola sua: *Ut simus, inquit, in vero Filio ejus, qui est verus Deus, et vita æterna* (I Joan., v, 20). Et Thomas: *Deus meus, inquit, et Dominus meus* (Joan., xx, 28). Et Melchisedech summus sacerdos: *Benedictus, inquit, Abraham Deo excelso, qui creavit cælum et terram* (Gen., xiv, 19). Vides quia non solus Deus, sed Deus excelsus Melchisedech vocibus comprobatur. Testis est et Osee propheta, dicens: *Firmans cælum, et creans terram, ego Dominus Deus tuus, cujus manus creaverunt omnem militiam cæli* (Isa., xli, 18; xlii, 5). Si ergo Deus est Filius, immo quia Deus est, quia per ipsum facta sunt omnia, et non solum non minor, sed excelsus Deus; interrogo te, utrum Deus ubique sit, an forte localiter? Cum impium sit negare quod ubique sit Deus, quæso te, ubi missus est? Sed missionem Filii incarnationem ejus intellige, ipso Apostolo exponente: *Misit, inquit, Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege* (Gal., iv, 4). Denique de ipso legimus in propheta: *Cælum et terram ego impleo, dicit Dominus* (Jer., xxiii, 24). Et Evangelista de eodem: *Plenitudinem, inquit, ejus nos omnes accepimus* (Joan., i, 16). Et si omnia ipse implet, ubi missus est cujus majestate plena sunt omnia? Sed adhuc forte dicis, sicut habet carnalis intellectus, inter gignentem Patrem et genitum Filium non potuisse fieri nisi ut aliquod fuisset spatium. Spatium horæ faciunt, horæ tempus designant: ac sic, si tempus anteponis Filio, non omnia per ipsum facta fateris. Et ubi est illud: *Omnia per ipsum facta sunt* (Ibid., 3)? Certe secundum tuam propositionem respondeo, qui dicis fuisse Patrem aliquando sine Filio. Utique legimus pariter in Apostolo: *Christum Dei virtutem et Dei sapientiam* (I Cor. i, 24), et ipse de se Dominus loquitur: *Ego sum via, veritas, et vita* (Joan. xiv, 6). Si ergo fuit Pater sine Filio, sicut tu dicis, fuit sine virtute, fuit sine sapientia, fuit sine vita, fuit sine veritate. Sed quia sine his numquam fuisse Pater credendus est, hoc convenit saluti tuæ, ut juxta fidem catholicam, consempiternum Patri et æqualem Filium fatearis: quia et virtus ejus legitur sempiterna, dicente Apostolo: *Sempiterna quoque virtus ejus et divinitas* (Rom. i, 20). Similiter et de veritate, dicente Psalmista: *Et veritas Domini manet in æternum* (Ps. cxvi, 1). Solent etiam ista velut quæstionem calumnia generare. In tantum, inquit, major est Pater, ut priore semper nominetur loco. Etiam si priore semper loco nominaretur, valde videbatur esse conveniens; quia ex ipso est Fi-

lius, non ille ex Filio. Tamen ut æqualitatem agnoscas, audi in Scripturis ubi etiam prior Filius nominatur. Joannes evangelista ait: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum* (Joan., i, 2). In Verbo utique Filium indicavit. Et Apostolus ad Ephesios: *An nescitis quia omnis fornicator et immundus non habet hæreditatem in regno Christi et Dei* (Ephes., v, 5)? Ecce et hic priore loco Filius nominatur. Et ad Galatas: *Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum et Deum Patrem* (Gal., i, 1). Et ad Thessalonicenses: *Ipse autem Dominus Jesus Christus et Deus et pater noster, qui dilexit nos* (II Thess., ii, 15). Ad Corinthios: *Gratia Domini nostri Jesu Christi et charitas Dei Patris, et communicatio sancti Spiritus cum omnibus vobis* (II Cor., xiii, 13). Et ipse Dominus dicit: *Ego et Pater unum sumus* (Joan., x, 30). Non dicit: Pater et ego. Et alibi: *Qui me videt, videt et Patrem* (Joan., xiv, 9). Et iterum: *Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem qui misit illum* (Joan., v, 23). Ecce quoties priore loco Filius nominatur! Sed quia in Patre et Filio æqualitas est, nullum præjudicium nec ante nec postea nominatus alteri poterit exhibere, quia nulla est diversitas, ubi est æqualis in utroque divinitas. Sed ideo sic legimus, quia humana locutio aliter se non valet expedire, nisi ut cum unum dixerit, sic alterum dicat. Ecce ut agnoscas, quia nihil ibi majus, nihilque minus est, cessit quæstio de Patre anterie nominato: quia ubi una est substantia, una deitas, et incorporalis immensitas, nulla est disparitas vel diversitas existimanda. Ubi enim unus Deus creditur, ibi minor et major excluditur. Nescit enim numerum unitas, et gradum non admittit æqualitas, sicut scriptum est: *Non ascendes per gradum ad altare meum* (Exod., xi, 26). Et ideo aufertur contentionem, et teneat cum fide catholica inseparabilem Trinitatem, sine permixtione conjunctionem, sine separatione disjunctionem, quia Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, Deus plenus et unus est. Ipsa enim per se ratio docet, quia unus nec posteriorem recipit, nec priorem: comparisonem vel separationem nescit habere qui solus est; minor non potest esse qui plenus est, quia perfectioni nec addi quidquam potest, nec minui. Credantur ergo tres personæ, sed non tres substantiæ; tres proprietates, sed non tres potestates. Ita una sine principio sempiternitas, sicut una sine fine majestas, sine auctore Pater, sine tempore Filius, sine majore Spiritus sanctus. Nos enim catholici Dominum Deum nostrum Jesum Christum, et minorem dicimus Patre, et æqualem: minorem propter humanitatem assumptam, quia cum in forma Dei esset, formam servi induere est dignatus; æqualem vero dicimus propter deitatem perpetuam, qua ex Patre existens Filius et consempiternus est Patri. Quare ergo nobiscum non contentur æqualem, cum nos cum illis non negemus minorem? præsertim cum utrumque in sanctis Scripturis legimus, dicente Evangelista: *Propterea, inquit, quærebant interficere eum Judæi, quia non solum solvebat sabbatum, sed etiam*

Patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo (Joan., v, 18). Ecce impietas Judæorum dicit æqualem, et non veretur dicere Christianus minorem. Et alibi idem Evangelista ait: *Qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum* (Ibid., 23). Æqualis enim honor non nisi æqualibus exhibetur. Et alio loco idem dicit: *Sicut Pater suscitavit mortuos, et vivificavit, ita et Filius quos vult vivificavit* (Ibid., 21). Audi dicentem: *Sicut Pater, ita et Filius*. Audi dicentem: *Quos vult*, et æqualem eum Patri, ac suæ potestatis esse cognosce: et non dicas Deum minorem, quia nusquam in Scripturis sanctis vel majorem Deum legimus, vel minorem. Sicut ipse Philippo dicit: *Qui me videt, videt et Patrem* (Joan., xiv, 9). Et: *Omnia quæ Pater facit, hæc eadem et Filius similiter facit* (Joan., v, 19). Vel illud: *Deus erat Verbum* (Joan., i, 1). Et Apostolus, ut memoravimus: *Qui est, inquit, super omnia Deus benedictus in sæcula* (Rom., ix, 5). Et Apostolus: *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo* (Philip., ii, 6). Quare hoc? quia nemo rapit, nisi quod non habet. Ille ergo qui habebat æqualitatem, non est arbitratus per rapinam: sed quam rebellis angelus assumere voluit per rapinam, Christus possedit per naturam. Quia vero est verus Deus, audi beatum Joannem dicentem in Epistola sua: *Et simus, inquit, in vero Filio ejus Jesu Christo: hic est verus Deus, et vita æterna* (I Joan., v, 20). Audis verum Deum, et præsumis dicere minorem, et non confiteris æqualem? Dicit etiam beatus Apostolus ad Titum: *Expectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei* (Tit., ii, 13). Nescio qua fronte minor esse dicatur, quem magnum Deum Apostolus profletur. Hoc etiam perfidus error dicere solet, quod ubi in Scripturis legimus aut solum Deum, aut solum altissimum, aut solum sapientem, hoc non de Trinitate dici, sed de solo Patre accipi debeat. Quod quam absurdum sit ita sentire, de hoc uno testimonio convincatur. Dicit enim Apostolus: *Cognitum soli sapienti Deo* (Rom., xvi, 26); non intelligunt quia non dixit: *Soli sapienti Patri*, sed: *Soli sapienti Deo*, quæ est Trinitas. Nam dum soli Patri hoc deputant, Filium insipientem blasphemant. Et quomodo eum Apostolus sapientiam Dei esse dicit, si solus Pater est sapiens, cum nullus sapiens possit esse nisi per sapientiam suam? Et ubi est illud, quod ad Colossenses idem Apostolus protestatur de Christo Jesu: *In quo sunt, inquit, omnes thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi* (Coloss., i, 3)? Unde agnoscant, quam stultum sit quod promunt, et ubicumque aliquid similiter legunt, non uni personæ deputent, sed beatæ Trinitati, quæ sola summus Deus et verus est. Nam et de Spiritu sancto sic dicit Apostolus: *Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ secundum eundem Spiritum* (I Cor., xii, 8). Si ergo per Spiritum sanctum, sicut verum est, et sapientiæ et scientiæ sermo donatur; quomodo solius Patris personæ hoc potest ascribi, quod solus sit sapiens, nisi, ut dictum est, æquævæ Trinitati ista conve-

niant? Solent etiam dicere, ideo minor est Filius, quia visibilis, Pater autem invisibilis. Non intelligunt, quia nec Filius in substantia deitatis suæ sit visibilis, nisi in assumpto homine, qui et Christus dicitur. Nam Filius Dei, id est Verbum, quod erat in principio Deus apud Deum, per quem facta sunt omnia, videri in sua substantia non potuit, sicut nec Pater in substantia sua. Interrogò autem sine sui injuria illum ipsum, qui dicit quod visus sit Filius Dei, utrum animam suam visibilem an invisibilem fateatur: et cum dixerit invisibilem, sicut et verum est, dicatur ei: Si creatura, id est anima tua, invisibilis est creatura utique Dei, creator universalitatis quomodo potuit esse visibilis? Sed ideo induit carnem quæ videri poterat, quia deitas ab homine videri non poterat. Hac carne major est Pater: æqualis Verbo major carne: æqualis ei, per quem fecit nos, major eo qui factus est propter nos. Nam quod Deus sit Filius, licet multa testimonia superius posita evidenter perdoceant, tamen adhuc pauca credidi subjungenda. In Genesi scriptum est: *Creavit Deus cælum* (Gen., i, 4), et utique Evangelista confirmat omnia a Filio esse creata (Joan., i, 3). Item ibi sequitur: *Creavit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam* (Gen., i, 27). Ecce hic Deum agnosce, quia et hominem ipse creavit. Et Isaias dicit de Joanne præcursore Domini: *Rectas facite semitas Dei nostri* (Isa., xl, 3). Cujus Dei, nisi utique Filii, quem in carne venisse non dubitamus? Et paulo post: *Confortate manus dissolutas, et genua debilia roborate. Dicite pusillanimis: Ecce Deus vester in fortitudine veniet, et salvabit vos, et tunc aperientur oculi cæcorum* (Isa., xxxv, 3). Quod utique in adventu Christi completum esse cognoscimus. Psalmista etiam dicit, *Omnes gentes quascumque fecisti, venient, et adorabunt coram te, mirabilis tu es et faciens mirabilia, tu es Deus solus* (Ps. lxxxv, 9). Non puto aliquem esse tam impium, qui neget Filium Dei et mirabilia fecisse, et universas gentes creasse, nisi forte Judæos. Et alibi Isaias, cum adventum Christi per virginem nuntiat, dicit inter cætera: *Et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis* (Isa., ix, 6). Sed et beatus Apostolus: *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi* (II Cor., v, 10). Et ut agnoscas Deum esse Christum, sic alibi dicit: *Omnes stabimus ante tribunal Dei* (Rom., xiv, 10). Vivo ego, dicit Dominus, quia mihi flectetur omne genu. Utique de Christo dicit, quem ad judicandum vivos et mortuos credimus esse venturum. Psalmista voces angelorum faciens, cum Christus in cælos ascendisset: *Tollite, inquit, portas principes vestras, et elevamini portæ æternales, et introibit rex gloriæ* (Ps. xxxiii, 7). Illisque interrogantibus quis esset iste rex gloriæ, respondit Dominus: *Fortis et potens Dominus virtutum; ipse est rex gloriæ* (Ibid., 8, 10). Et ne forte de Patre dictum putent, quomodo multa absurde intelligunt, audiant Apostolum huic versiculo consentientem: *Si enim, inquit, cognovissent, numquam Dominum gloriæ crucifixissent* (I Cor., ii, 8).

Cum iam presentibus quam praeclitis testimoniis, A
 quae de Scripturis sanctis postulata sunt, Deus esse
 Filius demonstratur, miror cur forte eum aliqui mi-
 norem dicendo blasphemare non metuerint : cum
 usquam omnino Deus minor esse legatur, nisi, ut
 dictum est, propter dispensationem carnis assump-
 tas, in qua non solum ab angelis minoratus est, sed
 et matris suae junior invenitur, sicut iam diximus.
 Secundum haec ergo regulam duas in Christo crede
 substantias, Deum verum, et hominem verum. Se-
 cundum hominem morti subditur, secundum Deum
 auctor vitae esse cognoscitur, dicitur beato Petro :
*Petistis virum homicidam donari vobis, auctorem vero
 vitae interfecistis (Act., iii, 14)*. Secundum hominem :
*Tristis est anima mea usque ad mortem (Matth., xvi,
 38)*; secundum Deum : *Potestatem habeo ponendi B
 eam, et potestatem habeo iterum sumendi eam, et
 nemo eam tollit a me, sed ego eam pono a meetipso
 (Joan., x, 18)*. Hinc etiam occasionem accipere calum-
 niandi solent, quod Dominus in Evangelio dixerit :
*Non potest Filius aliud facere quiddam, nisi quod viderit
 Patrem facientem (Joan., v, 19)*. Quod carnalis sensus
 non intelligens, idem dictum putat ut se ex Patre
 esse ostenderet, utpote et Deum et Filium : quo-
 modo inter homines fieri solet, veluti pater artifex
 filium suum artificium suum doceat, ut quod viderit
 patrem operantem filius, hoc specialius imitetur.
 Quod quam absurdum sit de Deo Patre omnipotente
 ita credere ; qui est incorporeus, invisibilis, ingesti-
 mabilis, et immensus, qui cordis oculos sanos ha-
 bet evidenter potest cognoscere. Nam qui sic senti-
 unt interrogandi sunt : Mundus iste quem cernimus
 a quo sit factus ? Utiq; a Filio minime denegabunt,
 vel astante Evangelista et dicente : *Omnia per
 ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil (Joan., i,
 3)*. Dicant ergo, ubi vidit Filius Patrem ante facien-
 tem alium mundum, ut sic postmodum ille istum
 crearet ; praesertim cum apud potentiam Dei vo-
 luisse, creasse sit ; sicut legimus : *Ipsa dicit, et facta
 sunt (Ps., lxxviii, 9)*. Sed sublato cordis velamine discant
 credere Filium in Patre et Patrem esse in Filio : quia
 divinitas ubique tota et praesens, tam Patris, quam
 Filii, quam Spiritus sancti, sine se esse usquam
 potest, sicut ipse dicit : *Ego in Patre, et Pater in me
 (Joan., xvi, 38)*, et cognoscant quod sit videre Filii, ut
 una est substantia, una voluntas, una potentia, una
 gloria, nihil ibi majus, nihilque minus esse credatur.
 Si enim nos homines terreni quod facere volumus
 corpore, animo nostro ante meditationis insinuatione
 praemissa, sapientia exsequente perficimus, et quo-
 dammodo consilio nato in mente nostra prius intus
 in corde agimus quod facere disponimus, quae tamen
 absque ulla partitione sensuum indissociabiliter una
 mens efficit : quomodo non Deus Pater cum Deo
 Filio, qui est sapientia sua, in se manente, quia ipse
 est, ut saepe diximus, sapientia et virtus Patris, in
 una voluntate cuncta et una operatione perficit ? Sed
 nec alia Pater facit, alia Filius ; sed eadem quam
 Pater facit, ipsa et Filius facit, sicut ipse testatur :
*Quocumque, inquit, Pater facit, haec eadem et Filius
 similiter facit (Joan., v, 19)*. Sed ideo dicit : *Non po-
 test Filius a se facere quiddam, nisi quod viderit Pa-
 trem facientem (Ibid.)*, ut nos cognoscamus et creda-
 mus, quia ex Patre est Filius, et non ex semet-
 ipso, vel aliunde, sed conaeternos Patri, quia et
 Pater in se semper perfectus existit, nec ei ali-
 quando aliquid defuit, vel accessit. Nam si aliquan-
 do, quomodo Ariani blasphemant, fuit sine Filio
 Pater, ergo imperfectus fuit Pater, ergo fuit sine
 Verbo, et sicuti iam memoravimus, fuit sine sa-
 pientia, sine virtute, sine vita, sine justitia, sine
 veritate : quia istae omnes species divinitatis secun-
 dum Scripturas Filius esse noscuntur, sed quia sine
 his virtutibus Patrem umquam dici fuisse blasphe-
 mum est, hoc justum est, hoc convenit, ut conaet-
 ernum et coaequalem Patri Filium fatearis. Si enim
 Deus in cordibus nostris cum loquitur, miro modo
 loquitur sine sono ; putas quomodo potest loqui Filio
 suo, qui est Verbum ejus ? Sic ergo cogita, quia
 incorporaliter locutus est Filio, quia et incorporali-
 ter genuit Filium. Nec enim sic docuit, quasi indoc-
 tum genuerit. Sed hoc est eum daemisse, quod est
 doctum et scientem genuisse. Est hoc est : *Docuit
 me Pater (Joan., viii, 28)*, quod est, scientem genuit
 me Pater. Quomodo autem a se nihil potest facere
 Filius, de quo Propheta testatur, et dicit : *Deus autem
 in caelo cursum, et in terra omnia quocumque voluit
 fecit (Ps. cxliii, 14)* ? Sed forte dicturus es hoc de
 Patre dictum, redi ad Evangelistam dicentem de Filio
 quia omnia per ipsum facta sunt, sine ipso factum est
 nihil (Joan., i, 3). Qui etiam loquitur ad Moysen :
*Vade, inquit, dic filiis Israel, Deus patrum vestrorum
 misit me ad vos (Exod., iii, 12)*. Ille respondente, et
 dicente : *Dis mihi nomen tuum, nam non credens
 mihi, post haec adjiciens Deus dixit ei : Vade, dic
 filiis Israel : Ego sum qui sum, et qui est misit me ad
 vos (Ibid., 14)*. Et ne hoc de Patre dictum accipias,
 audi beatum Apostolum huic loco consentientem,
 et quodammodo ipsum testimonium exponentem ad
 Corinthios : *Dei, inquit, Filius, qui praedicatus est
 vobis per me, et Silvanum, et Timotheum, non fuit in
 illo est et non, sed est in illo fuit. Quotquot enim pro-
 missiones Dei sunt, in illo est (II Cor., i, 19)*. Audi
 Paulum eum Mose concordantem, et non a fide ca-
 tholica discordare. Nam si Ecclesiam catholicam in-
 terrogas de Patre quid sit, dicit Deum : sed et Filium
 dicit Deum, sed et Spiritum sanctum dicit Deum : et
 tamen non dicit tres deos, ne gentibus comparetur,
 qui plures deos errore suo decepti confingunt. Sed
 credamus Scripturae dicenti, tam novi quam veteris
 Testamenti, quia Deus unus est : et si unus major,
 alter minor est, ut Ariani dicunt, unus dici non po-
 test, inaequalitas unitatem excludit. Quomodo autem
 tres et unum credamus adverta, Unitatem facit aequa-
 litas virtutum, Trinitatem proprietates personarum.
 Audisti quomodo ipse intelligendam aequalitatem
 suam et Patri docuerit : *Ego, inquit, et Pater unus
 sumus (Joan., x, 30)*. Aliud est unum, aliud sumus.
 Nam cum dicit unus, personas significat. Unum

sumus, id est, iustitia sumus, eademque sapientia, virtus indivisa, par gloria. Quæ cum ita sint, dissensio auferatur, et fides integra teneatur. Dicunt etiam: Ideo major est Pater, quia est immortalis. Interrogandi sunt, utrum Filium in substantia deitatis suæ mortalem esse fateantur. Quod si dixerint, quam contra rationem dicant, omnis homo agnoscere potest, qui etiam humanam animam immortalem esse non ambigit. Sed hoc eis dicendum, quod secundum carnem dicatur passus et mortuus. Nam secundum divinitatem, qua semper existit, et universa creavit, immortalis permaneat. Dicunt etiam esse visibilem; quod quam absurdum sit, agnoscant qui hoc dicunt, cum nec anima humana possit esse visibilis, quanto magis Deus in sua substantia? Sed ideo carnem assumpsit, quæ poterat videri, quia deitas corporeis oculis non poterat intueri. Hæc interim de æqualitate Patris ac Filii ad præsens dicta sufficiant. Nam de æqualitate operum Trinitatis, id est Patris, et Filii, et Spiritus sancti, paulo post donante Domino, de Scripturis sanctis monstrabimus. Nunc vero de sancti Spiritus deitate pauca de multis testimoniis sunt ponenda, quem non solum minorem asserere, sed etiam Deum omnino dicuntur hæretici denegare. Audiant pauca de deitate Spiritus sancti. In Genesi dicit sermo divinus: *Spiritus Domini ferebatur super aquas* (Gen., 1, 2). hoc est eminentia potestatis, non inopia necessitatis. Et in Evangelio: *Spiritus est Deus: et eos qui adorant, in spiritu et veritate oportet adorare* (Joan., 17, 24). Et ne forte de Patre dictum intelligas, et non de Spiritu sancto, audi quod sequitur: *Spiritus ubi vult spirat* (Joan., 3, 8). Audi ubi vult, ut suæ potestatis eum esse non dubites. Et Apostolus ad Corinthios dicit: *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus: et divisiones operationum sunt, idem autem Deus, qui operatur omnia in omnibus* (I Cor., 12, 4). Et tu cognoscas ipsum Spiritum nominatum Dominum et Deum, audi inferius quomodo concludit: *Alii quidem datur per Spiritum sermo sapientiæ, alii autem sermo scientiæ secundum eundem Spiritum, alii fides in eodem Spiritu* (Ibid., 8), et reliqua. Et sic concludit: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult* (Ibid., 11). Qui divina munera prout vult dispensat, legem superioris ignorat. Agnosce tandem, quia qui prout vult dividit, nulli subditus esse probatur, sed suæ potestatis esse dignoscitur. De summa enim potestate descendit voluntas, cui nulla contradicit auctoritas. Et ad Hebræos similiter dicit de Spiritu sancti distributionibus secundum suam voluntatem. Et quis iste sit distributor ad divinis, ad Romanos evidenter ostendit, dicens: *Unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei* (Rom., 12, 3). Et ad Corinthios: *Nescitis, inquit, quoniam templum Dei estis, et spiritus Dei habitat in vobis* (I Cor., 3, 16)? *Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus* (Ibid., 17). Et quis iste Deus sit, cuius templum prohibet violari, audi in sequentibus: *Nescitis, quia membra vestra templum est Spi-*

ritus sancti (II Cor., 6, 19)? Et quis esset iste Spiritus sanctus, cuius templum essemus, hic concludens demonstrat: *Glorificate, inquit, et portate Deum in corpore vestro* (Ibid., 20). Agnosce Spiritum sanctum evidenter Deum, et desine blasphemare. Et in Actibus Apostolorum beatus Petrus ad Ananiam, qui Deo voverat oblationem, et postmodum exiit inde devotus, sic dicit: *Quis compulit te mentiri Spiritui sancto? non es mentitus hominibus, sed Deo* (Act., 5, 3). Ecce et hic eum evidentissime Deum esse beati Petri attestatio manifestat. Item ibi: *Dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Paulum et Barnabam ad opus, ad quos elegi eos* (Act., 13, 2). Et beatus Paulus inibi dixit: *Attendite, inquit, vobis, et universæ gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Apostolos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo* (Act., 20, 28). Et quis est iste, qui Apostolos segregat et mittit, idem Paulus ad Corinthios declarat dicens: *Et quosdam, inquit, posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores* (I Cor., 12, 28), et reliqua. Ecce ubi Spiritum sanctum Deum, luce clarius demonstravit, et quem in actibus Apostolorum Spiritum sanctum esse dicit, ad Corinthios Deum esse manifeste confessus est. Dicit enim idem vas electionis ad Judæos: *Bene Spiritus sanctus de vobis prophetavit per os Isaie Prophetæ* (Act., 1, 16). Et quis esset iste Spiritus sanctus, qui in Prophetis locutus sit, beatus David exprimit, dicens: *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus* (Ps. LXXXIV, 9). Et in Actibus: *Ut impleretur, inquit, Scriptura quam præmisit Deus per os prophetarum suorum* (Act., 13, 16). Et hic agnosce, quod eum Deum evidenter declarat, qui per os prophetarum locutus est, sicut et Zacharias in Evangelio ait: *Benedictus, inquit, Deus Israel, quia visitavit et fecit redemptionem plebis suæ* (Luc., 1, 68), et post pauca, ait: *Sicut locutus est per os sanctorum prophetarum suorum* (Ibid., 70). Agnosce Dominum Deum esse Spiritum sanctum, qui per os prophetarum locutus est, quod non impii Judæi denegant. Qui si Deus non esset, non in baptismo in uno nomine deitatis Patris et Filii sociaretur, sicut scriptum est, ubi regulam baptismi posuit ipse Dominus: *Ite, inquit, baptizate omnes gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti* (Matth., 28, 19). Quod solum testimonium deberet hæreticis sufficere ad incredulitatem inseparabilis Trinitatis, quia nec ipsi audent aliter baptizare, ne regulam Domini corrumpere videantur. Et ubi unum nomen dicitur, ibi et major et minor excluditur. Et in secunda ad Corinthios: *Gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei, et communicatio sancti Spiritus cum omnibus vobis* (I Cor., 13, 13). Ut agnoscas Patris, et Filii, et Spiritus sancti unam esse substantiam ac deitatem, audi Isaiam prophetam dicentem: *Qui appendit tribus digitis molem terræ* (Isa., 40, 12). Nam et singulariter invenimus in Scripturis, digitum sanctum Spiritum nominatum, ut est illud in Evangelio ubi ait: *Si ergo in digito Dei demonia ejectione* (Luc., 11, 17).

20); quod alius evangelista declarat, dicens: Si ego in Spiritu Dei ejicio dæmonia (Matth., xii, 28). Et Magi Pharaonis victi signis divinis dicunt: *Digitus Dei est* (Exod., viii, 19). In Pentecosten, quod etiam ante adventum Christi Judæi colebant, digito Dei, id est Spiritu, inscriptas tabulas Moses accipit et quæ tunc in lapideis tabulis figurata sunt corda durissima Judæorum, post Ascensionem Domini in carneis tabulis, id est in cordibus discipulorum, visibiliter dignatus est apparere in ipsa specie ignis, in qua Mosi in deserto apparuit, de quo credimus Isaiam dicere: *Deus noster ignis consumens est* (Deut., iv, 24; Heb., xii, 29). Et sicut legimus, quod nemo noverit cogitationes hominum, nisi Deus, quomodo Spiritus sanctus non est Deus, qui etiam non solum quæ in homine, sed etiam quæ in Deo sunt scire dignoscitur? dicente Apostolo: *Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei* (I Cor., ii, 10); et paulo post: *Ita quæ Dei sunt nemo cognovit, nisi spiritus Dei* (Ibid., 11). Sed forte dicit aliquis, ideo minor est, quia missus legitur. Et quid dicitur est, cum legit in Isaiâ propheta ex persona Christi dicentis: *Dominus misit me, et Spiritus ejus* (Isa., xlviii, 16). Et alibi: *Spiritus Domini super me; propter quod unxerit me, ad evangelizandum pauperibus remissionem, et cæcis visum, annuntiare annum placibilem Domini* (Isa., lxi, 1), et reliqua. Et ut scias evidentior de Domino dictum, Evangelista dicit: *Cum venisset Dominus Jesus in synagogam, datus est ei liber Isaiæ propheta, quem aperiens invenit scriptum: Spiritus Domini super me* (Luc., iv, 17), et reliqua quæ supra diximus. Et post hæc: *Plicuit, inquit, librum, et dedit ministro, et dixit: Hodie in vobis impleta est scriptura ista* (Ibid., 20). Credendum est mitti, qui ubique esse dignoscitur? sicut dicit Psalmista: *Quo ibo a Spiritu tuo, et a facie tua quo fugiam* (Ps. cxxxviii, 7)? Sed sicut Filii missio, incarnatio declaratur, cum se dignatus est aut in columbe specie, vel in igne, aut diversis hujusmodi assumptis indicibus declarare. Quomodo ergo minor credendus est, qui dicitur Deum, qui sicut ipse æqualis est Patri, approbatur ad nostram remissionem misisse? et non solum misisse, sicut per Isaiam dictum memoravimus, sed etiam secundum carnem creasse, sicut habes in Evangelio angelum ad Mariam dixisse: *Spiritus, inquit, sanctus veniet in te, virtus Altissimi obumbrabit tibi* (Luc., i, 35), et reliqua. Non enim generatione, sed jussione, et benedictione sancti Spiritus conceptus est Christus, sicut et alius evangelista ait: *Inventa est, inquit, habens in utero de Spiritu sancto* (Matth., i, 28). Prophetæ autem dicunt frequenter, sicut jam memoravimus, *Hæc dicit Dominus*. Et quis sit iste Dominus, Michæas propheta evidenter ostendit, cum loquitur ad Achab dicens: *Si tu de prælio sanus redieris, in me non est locutus Deus* (III Reg., xxii, 28). Et quis iste Deus sit, qui in Prophetis locutus sit, Paulus apostolus demonstrat, cum dicit ad Judæos: *Bene, inquit, de vobis Spiritus sanctus prophetavit per os*

A *Isaiæ propheta* (Act., xxviii, 25). *Vade, inquit, ex-cæca cor populi hujus* (Isa., vi, 10). et reliqua. Interrogandi sunt tamen hæretici, cujus major offensa sit, qui in Patrem peccat, an qui in Spiritum sanctum, quem dicunt Deum non esse. Et cum dixerint majorem offensam esse qui in Patrem peccat, interrogandi sunt iterum filii Israel utrum Patri peccaverint, an alteri? Cum responderint quia Patri peccaverunt, iterum interrogandi sunt, si eis fuerint dimissa peccata. Utique non negabunt, quia et legimus quod conversi sint ad Deum, et dimissa fuerint eis peccata. Deinde interrogandi sunt, ut exponant quomodo intelligant dictum a Domino: *Quicumque in Spiritu sancto peccaverit, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro* (Matth., xii, 32). Si Deus non est, quare tam gravis ejus offensa a Domino esse dicatur. Iterum interrogandi sunt, si fuerint filii Israel contumaces Deo, an non? Cum non negaverint, quia nec possunt, dicendum est eis, quomodo accipiant illud quod beatus Stephanus Judæis exprobrat dicens: *Vos semper restitistis Spiritui sancto, et semper ei contumaces fuistis, sicut et patres vestri* (Act., vii, 51). Audi etiam ad Thessalonicenses, ubi Spiritum sanctum et priorem loco ponit, et Dominum nuncupat dicens: *Dominus autem dirigat corda vestra in charitate Dei, et patientia Christi* (II Thessal., xxxv). Diligenter adverte, quia hic Spiritus sanctus oratur, ut corda credentium dirigat in charitate Dei, et in patientia Christi. Interrogandi sunt etiam, quid majus sit, utrum cæli an virtutes cælorum? et cum sine dubio dixerint virtutes cælorum: dicendum est eis: In tantum Spiritus sanctus minor non est, sed summus est, ut cum verbo Domini dicantur cæli creati, Spiritu sancto virtutes cælorum. Accipe adhuc ubi creator evidenter Spiritus sanctus describitur. Job dicit: *Spiritus divinus qui fecit me* (Job., xxxiii, 4). Et divinum utique creatorem uno versiculo demonstravit: cum divinum appellat, et Deum et creatorem ostendit. Sicut et David dicit: *Emitte Spiritum tuum, et creabuntur, et renovabis faciem terræ* (Ps. ciii, 30). Interrogandi etiam sunt, si creatura ubique esse potest, an non? Et cum responderint, quia non ubique, sicut et verum est, dicendum absque dubio, Spiritus sanctus Deus est, et non creatura, qui ubique esse describitur. De quo, sicut jam dictum est, Propheta omnipotentiam ejus metuens dicit: *Quo ibo a spiritu tuo, et a facie, quo fugiam* (Ps. cxxxviii, 7)? Agnosce ergo nullum esse locum, ubi non omnipotentia Spiritus sancti præsens esse probetur. Item interrogandi, utrum possit alius præter Deum peccata dimittere; et cum responderint quia nullus nisi Deus, quia scriptum est: *Nemo potest peccata dimittere nisi solus Deus* (Luc., v, 26), dicendum est eis sine dubio Spiritus sanctus Deus est, qui remissionem peccatorum conferre dignoscitur, sicut Dominus dixit: *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata remittentur eis* (Joan., xx, 22). Qui etiam in baptismo cum Patre et Filio baptizatis re-

missionem tribuit peccatorum. Audi etiam quod Spiritus sanctus Deus est, qui frequenter cum Patre et Filio copulatur. Ad Corinthios, sicut jam dictum est, *Gratia*, inquit, *Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei, et communicatio sancti Spiritus cum omnibus vobis* (II Cor., xiii, 13). Qui si non esset Deus et creatura esset, sicut blasphematur hæreticus, numquam in baptismo, ubi salus humani generis agitur, Patri et Filio copularetur. Nam quod unius substantiæ sit Pater et Filius et Spiritus sanctus, Isaias propheta dicit, sicut jam memoravimus, *Quis appendit tribus digitis molem terræ* (Isa., xl, 12)? Quo loco per tres digitos in tribus personis unam substantiam esse percipit. Quod Apostolus de Trinitate dictum intelligens ait, *Omnia ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia* (Rom., xi, 36), id est, ex Patre, et Filio, et Spiritu sancto omnia continentur. Item ad Corinthios dicit idem Apostolus, *Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere, qui illuxit cordibus nostris illuminationem scientiæ claritatis Dei in faciem Christi Jesu* (II Cor., iv, 6). Quo loco manifestissime Trinitas intelligitur. *Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere, Spiritus sanctus agnoscitur: et ubi dicit, Illuminationem scientiæ claritatis Dei, Pater intelligitur: in eo vero ubi dicit, In faciem Christi Jesu, Filius designatur.* Audi adhuc, quia Trinitas in unitate manet, et unitas in Trinitate, angelorum et archangelorum voces declarant in Isaiâ, ubi Seraphim hymnum scribitur dicere, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth* (Isa., vi, 3), non tres sanctos, sed ter sanctum conclusit dicendo, *Dominus Deus Sabaoth: id est ut tres personas et unum Deum intelligas.* Non semel dicunt, ne singularitatem credas: non bis, ne Spiritum sanctum excludas: non sancti Domini Sabaoth, ne tres deos more gentilium fatearis. Sed dicunt, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth*, et est Trinitas. Deus laudatur, qui est Pater, et Filius, et Spiritus sanctus. Quem etiam Deum esse, ex operationum æqualitate, qui oculos cordis sanos habet, facile poterit approbare, sicut in sequentibus demonstrabimus. Sicut salvat Pater, ita et Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre, *Salva nos, Deus noster, et congrega nos de nationibus* (Ps. cv, 47). De Filio, *Venit Filius hominis salvum facere quod perierat* (Luc. xiv, 10); et alibi, *Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum* (Matth., i, 25). De Spiritu sancto ad Titum, *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti* (Tit., iii, 5). Sicut confortat Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. Esther de Patre, *Conforta me rex, et Deus dorum* (Esther, xiv, 12). De Filio Apostolus, *Gratias ago Domino nostro Jesu Christo, qui me confortavit, et fidelem existimavit* (I Tim. i, 12). De Spiritu sancto in Evangelio: *Puer autem crescebat et confortabatur Spiritu sancto* (Luc., i, 80). Vivificat Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. In Evangelio, *Sicut Pater suscitavit mortuos, et vivificat, ita et Filius quos vult vivificat* (Joan. v, 21). De Spiritu sancto in Epi-

stola Petri apostoli, *Mortificatus carne, vivificatus autem Spiritu* (I Pet., iii, 18). Et Paulus apostolus, *Littera, inquit, occidit, spiritus autem vivificat* (II Cor., iii, 6). Et in Evangelio, *Spiritus est qui vivificat, nam caro non prodest quidquam* (Joan., vi, 64). Sicut liberat Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre, *Deus excelsus liberator eorum* (Ps. lxxvii, 3, 5). De Filio in Evangelio, *Si vos liberaverit, vere liberi eritis, et veritas liberabit vos* (Joan., viii, 36, 32). De Spiritu sancto, *Spiritus vitæ in Christo Jesu liberavit me a lege peccati et mortis* (Rom., vii, 2). Eligit Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre Apostolus, *Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui elegit nos ante mundi constitutionem* (Ephes. i, 3). De Filio: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos* (Joan., xv, 16). De Spiritu sancto in Actibus, *Cum ergo jejunassent et orassent, dixit eis Spiritus sanctus, Segregate mihi Barnabam et Paulum ad opus quod elegi eos* (Act. xiii, 2). Creator dicitur Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre Apostolus, *Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a Deo qui omnia creavit* (Ephes., iii, 9). De Filio ad Colossenses, *Quia ab ipso creata sunt universa, et omnia in ipso constant* (Coloss., i, 17): et in Evangelio, *Omnia per ipsum facta sunt* (Joan. i, 3). De Spiritu sancto in Salomone, *Et vidit et dinumeravit, et mensus est omnia, ipse creavit ea per Spiritum sanctum* (Eccli. i, 9): et in Psalmo, *Emitte Spiritum tuum, et creabuntur* (Ps. ciii, 30): et alibi, *Spiritus oris ejus omnis virtus eorum* (Ps. xxxii, 6). Sicut prædixit Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre, *Deus autem, qui prædixit pati Christum suum, implevit* (Act., iii, 18). Sic de Filio in Evangelio Angelus dixit mulieribus, *Ite et annuntiate fratribus, quia præcedit vos in Galilæam, ibi eum videbitis, sicut prædixit vobis* (Marc., xvi, 17). De Spiritu sancto in Actibus Petrus, *Oportet impleri scripturam, quam prædixit Spiritus sanctus per os David* (Act., i, 16). Magnus Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre, *Magnus Deus noster et laudabilis* (Ps. xlvii, 2). De Filio ad Titum, *Expectantes beatam spem, et adventum gloriæ magni Dei Salvatoris nostri Jesu Christi* (Tit. ii, 13). De Spiritu sancto in Regum ait Dominus ad Heliam, *Ecce Dominus transiit, et Spiritus sanctus, et fortis* (III Reg., xix, 11). Sicut charitas Patris, ita Filii, ita et Spiritus sancti. De Patre, *Superabundavit autem gratia Domini nostri Jesu Christi, et charitas Dei nostri* (I Tim., i, 14). De Filio, *Charitas enim Christi urget nos* (II Cor., v, 14). De Spiritu sancto, *Quid vultis, in virga veniam ad vos, an in charitate Spiritus* (I Cor. iv, 21)? et alibi, *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis* (Rom., v, 5). Vitam æternam dat Pater, ita Filius, ita Spiritus sanctus. De Patre in Epistola Joannis, *Quoniam vitam æternam dabit nobis Deus* (I Joan., v, 11). De Filio in Evangelio: *Oves meæ vocem meam audiunt, et sequuntur me, et ego vitam æternam do eis* (Joan. x, 27). De Spiritu sancto ad Galatas

Qui seminat in Spiritu, de spiritu metet vitam æternam (Gal., vi, 8). Sicut pacem dat Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre, *Pax Dei, quæ exauperat omnem sensum* (Philipp., iv, 7). De Filio in Evangelio: *Pacem meam dimitto vobis* (Joan., xiv, 27). De Spiritu sancto, *Prudentia autem Spiritus vult et pax* (Rom., viii, 6). Revelat Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre ad Galatas, *Ut revelaret Filium suum in me* (Gal., i, 16). De Filio inibi, *Neque ego enim ab homine accepi illud, sed per revelationem Jesu Christi* (Ibid., 12). De Spiritu sancto ad Ephesios, *Quod aliis generationibus non est agnatum, sicut nunc revelatum est sanctis ejus per Spiritum suum sanctum* (Ephes., iii, 5); et alibi, *Nobis enim revelavit Deus per Spiritum* (I Cor., ii, 10). Sicut illuminat Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre, *Tu illuminabis lucernam meam, Domine* (Ps. xvii, 29). De Filio in Apostolo, *Exsurge qui dormis, et illuminabit tibi Christus* (Ephes., v, 14). De Spiritu sancto idem Apostolus, *Quoniam Deus, qui dixit de tenebris lumen splendescere, illuxit in cordibus nostris illuminationem scientiæ claritatis Dei in faciem Christi Jesu* (II Cor., iv, 6). Sicut dicitur Evangelium Patris, ita Filii, ita et Spiritus sancti. De Patre ad Titum, *Quæ est secundum Evangelium gloriæ beati Dei* (I Tim., i, 11). De Filio ad Romanos, *Cui servio in spiritu meo in Evangelio Filii ejus* (Rom., i, 9). De Spiritu sancto in epistola beati Petri, *Vobis autem ministraverunt hæc, qui vobis evangelizaverunt in Spiritu sancto* (I Pet., i, 12). Sicut illuxit Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre, *Deus meus, illumina tenebras meas* (Ps. xvii, 29). De Filio in Psalmo, *Deus Dominus et illuxit nobis* (Ps. cxvii, 27). De Spiritu sancto Propheta, *Non abscondam ultra faciem meam ab eis, pro eo quod illuxit spiritus meus super universam domum Israel* (Ksech. xxxix, 29) Et Apostolus, *Quoniam Deus, qui dixit de tenebris lumen splendescere, qui illuxit in cordibus nostris ad illuminationem claritatis Dei in faciem Dei Christi Jesu* (II Cor., iv, 6). Præscientiam habet Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre, *Deus qui occultorum cognitor es* (Dan., xiii, 42). De Filio, *Ab initio, inquit, sciebat Jesus, qui eum esset traditurus* (Joan., vi, 65). De Spiritu sancto, *Cum venerit Spiritus paraclitus docebit vos omnem veritatem, et quæ ventura sunt annuntiabit vobis* (Joan., xvi, 13). Sicut ubique esse dicitur Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre: *Cælum et terram ego impleo, dicit Dominus* (Jer., xxiii, 24). De Filio, *Ubiicumque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum* (Matth., xviii, 20); et Apostolus, *Qui ascendit super cælos ut impleret omnia* (Ephes., iv, 10). De Spiritu sancto in Salomone, *Spiritus Domini implevit orbem terrarum* (Sap., i, 7), et quod super orbem est, implevit ipsum Dominum orbis totius eonditorem, sicut legimus, *Jesu autem plenus Spiritu sancto regressus est ab Jordane* (Luc., iv, 1). Et David, *Quo ibo ab Spiritu tuo* (Ps. cxxxviii, 7)? Arguit Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. De Patre, *Domine, ne*

in ira tua arguas me (Ps. vi, 2). De Filio, *Arguam te, et statuum illa contra faciem tuam* (Ps. xlix, 2). De Spiritu, *Cum venerit Spiritus paraclitus, ipse arguet mundum de peccato* (Joan., xvi, 8), et reliqua. Bonus Pater, bonus Filius, bonus et Spiritus sanctus. De Patre, *Pater bona* (Joan., xvii, 11). De Filio, *Ego sum pastor bonus* (Joan., x, 11). De Spiritu sancto, *Spiritus tuus bonus deducet me in via recta* (Ps. cxlii, 11). Sanctificat et justificat sicut Pater, ita Filius, ita et Spiritus sanctus. Apostolus, *Sed sanctificati estis in nomine Domini Jesu Christi, et in Spiritu Dei nostri* (I Cor., vi, 11). Sanctus dicitur Pater, sanctus dicitur Filius, sanctus et Spiritus sanctus. De Patre in Levitico, *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum* (Lev., xi, 44). De Filio in Evangelio, *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei* (Luc., i, 35). Item ibi, *Scimus qui sis sanctus Dei* (Luc., iv, 34). De Spiritu sancto in Salomone, *Sanctus enim spiritus disciplina effugiet factum* (Sap., i, 5). Fortis Pater, fortis Filius, fortis et Spiritus sanctus. De Patre, *Deus fortis et patiens* (Ps. vii, 42). De Filio in Isaia, *Et vocabitur nomen ejus Deus fortis* (Isa., ix, 6). De Spiritu sancto in Salomone, *Spiritus fortitudinis in visceribus ejus*. Operatur Pater, operatur Filius, hoc et Spiritus sanctus. De Patre ad Philippenses, *Deus enim, qui operatur in vobis et velle* (Philipp., ii, 13). De Filio in Evangelio, *Me oportet operari opera ejus qui misit me* (Joan., ix, 4). De Spiritu sancto ad Corinthios, *Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult* (I Cor., xii, 11). Virtus Pater, virtus Filius, virtus et Spiritus sanctus. De Patre Apostolus, *Non confundor de Evangelio. Virtus enim Dei est in salute omni credenti* (Rom., i, 16). De Filio Apostolus, *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut habitet in me virtus Christi* (II Cor., xii, 9). De Spiritu sancto ad Thessalonicenses, *Evangelium nostrum non fuit apud vos in verbo tantum, sed in virtute Spiritus sancti* (I Thessal., i, 5). Fons Pater, fons Filius, fons et Spiritus sanctus. De Patre Hieremias, *Dereliquerunt fontem aquæ vivæ* (Jer., ii, 13). De Filio in Salomone, *Fons sapientiæ Verbum Dei* (Eccli., i, 5). De Spiritu sancto Isaias, *Eccæ nomen Domini post multum tempus veniens, ardens in ira indignationis, vorabit gentes, et Spiritus ejus ut fons aquæ vallem trahens* (Isa., xxx, 27, 28). Charitas Pater, charitas Filius, charitas et Spiritus sanctus. De Patre in Epistola Joannis, *Deus charitas est* (I Joan., iv, 16). De Filio Apostolus ad Corinthios, *Charitas enim Christi urget nos* (II Cor., v, 14). De Spiritu sancto Apostolus, *Obsecro vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, et per charitatem Spiritus* (Rom., xv, 30). Regenerat Pater, regenerat Filius, regenerat et Spiritus sanctus. De Patre Petrus, *Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui secundum magnam misericordiam suam regeneravit nos in apem vitæ æternæ* (I Pet. i, 3). De Filio inibi, *Diligentes invicem ex corde, quasi renati per verbum Dei vini* (Ibid., 23). De Spiritu sancto in Evangelio, *Si quis non renatus*

suor. ex aqua et Spiritu sancto, non introibit in regnum caelorum (Joan. iii, 5). Resuscitat Pater, resuscitat Filius, resuscitat et Spiritus sanctus. De Patre in Actibus, Deus patrum nostrorum, qui suscitavit Jesum, et nos suscitabit per potentiam suam (Act. v, 30). De Filio in Evangelio, Venerunt Judaei non solum propter Jesum, sed ut Lazarum viderent quem suscitavit a mortuis (Joan., xii, 9). De Spiritu sancto Apostolus, Si autem Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat in vobis, vivificabit et martelia corpora vestra propter inhabitantem Spiritum ejus in vobis (Rom. viii, 11). Gratia Dei Patris, gratia Filii, gratia et Spiritus sancti. De Patre, Quis me liberabit de corpore mortis hujus? gratia Dei per Jesum Christum (Rom., vii, 24). De Filio ad Corinthios, Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quia propter vos factus est pauper cum esset dives (II Cor., viii, 9). De Spiritu sancto in Actibus, Et obstupuerunt qui cum Petro venerant, quoniam in gentibus gratia Spiritus sancti diffusa est (Act. x, 45). Signat Pater, signat Filius, signat et Spiritus sanctus. De Patre ad Corinthios, Et qui signavit vos nobiscum in Christo, et qui unxit nos Deus (II Cor., i, 21). De Filio ad Ephesios, Audientes verbum veritatis, evangelium salutis vestrae, in quo signati estis (Ephes., i, 13). De Spiritu sancto ubi supra, Nolite contristare Spiritum sanctum, in quo signati estis in die redemptionis (Ephes., iv, 50). Habitat Pater in credentibus, habitat Filius, habitat et Spiritus sanctus. De Patre in Isaia, Servato diei sabbati, et sanctificato eum, ut habitem in medio vestri (Jer., xvii, 22). De Filio ad Ephesios, Habitare Christum per fidem in cordibus vestris (Ephes., iii, 17). De Spiritu sancto, Noscitis quoniam templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis (I Cor., iii, 16)? Scrutatur Pater, scrutatur Filius, scrutatur et Spiritus sanctus. De Patre in Psalmo, Scrutans corda et renes Deus (Ps. vii, 10). De Filio in Apocalypsi, Et scient omnes Ecclesiae, quia ego sum scrutator cordis et renium (Apoc. ii, 23). De Spiritu sancto in Apostolo, Spiritus omnia scrutatur etiam profunda Dei (I Cor. ii, 10). Testificat Pater, testificat Filius, testificat et Spiritus sanctus. De Patre in Psalmo, Testimonium Dei fidele, sapientiam praesens parvulis (Ps. xviii, 8). De Filio ad Timotheum, Praecipio tibi coram Deo, qui vivificans omnia, et Christo Jesu, qui testimonium reddidit sub Pontio Pilato (I Tim. vi, 13). De Spiritu sancto Apostolus, Testimonium perhibet Spiritui nostro (Rom., viii, 16). Ostendit Pater, ostendit Filius, ostendit et Spiritus sanctus. De Patre ad Timotheum, Quem suis temporibus ostendens beatus et solus potens (I Tim., vi, 15). De Filio in Evangelio ipse Filius dicit, Ostendam autem vobis quem timentis (Luc., xii, 5); et, Multa bona opera ostendi vobis a Patre meo (Joan. x, 32). De Spiritu sancto ad Corinthios, Pradicatio mea non fuit in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus (I Cor., ii, 4). Implet Pater, implet Filius, implet et Spiritus sanctus. De Patre Hieremias, Caelum et terram ego impleo, dicit Dominus (Jer., xxiii, 24). De Filio in Apostolo, Dominus autem impleat corda vestra, et confirmet in omni opere et sermone bona (I Thessal., ii, 16). Et in Evangelio, De plenitudine ejus omnes accepimus (Joan., i, 16). De Spiritu sancto in Actibus, Implevit omnem locum, ubi erant discipuli congregati (Act. ii, 2). Et, Jesus plenus Spiritu sancto regressus est ab Jordane (Luc., iv, 1). Loquitur Pater, loquitur Filius, loquitur et Spiritus sanctus. De Patre, Deus locutus est in sancto suo (Ps. lxx, 8). De Filio, Loquente Jesu ad turbas (Matth. xii, 46). De Spiritu sancto, Est qui loquitur in vobis (Matth., x, 20). Apparuit Pater, apparuit Filius, apparuit et Spiritus sanctus. De Patre in Actibus, Deus gloriae apparuit patribus nostris (Act., vii, 2). De Filio in epistola Joannis, Ad hoc apparuit Filius, ut solvantur opera diaboli (I Joan. iii, 8). De Spiritu sancto in Job, Et spiritus apparuit in oculis meis, et horror irruit in me (Job, iv, 15). Veritas Pater, veritas Filius, veritas et Spiritus sanctus. De Patre in Psalmo, Redemisti me, Domine Deus veritatis (Ps. xxx, 6). De Filio, Veritas de terra orta est (Ps. lxxxiv, 12). Et in Evangelio, Ego sum via, veritas, et vita (Joan., xiv, 16). De Spiritu sancto in Evangelio, Cum venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem (Joan. xvi, 13). Ecce unitatem operis, non dubites unitatem credere Trinitatis. Dicere etiam solent de baptismo, quod in eo melius sit illorum baptismum, quam nostrum; quia qui de illis ad nos convertuntur, non eos rebaptizamus, sed per manus impositionem reconciliamus. Illi vero, si quos de nostris seducere possunt, inconsideranter rebaptizant. Qui interrogandi sunt: Baptisma istud quod dant suum dicunt esse, an nostrum? Si nostrum est, quare illud praesumunt, similiter ut nos baptizando? si illorum est, quare illud violant iterando? Sed nos reverentiam habemus Dominicis verbis, et quomodo ipse jussit: ita et baptizamus, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Sed et illos sic certum est baptizare. Nam si sic baptizarent illi quomodo credunt, in nomine Patris majoris, et in nomine Filii minoris, et in nomine Spiritus sancti multo minoris, tunc demum non iterabamus baptismum, sed dabamus, quia non secundum regulam quam Dominus tradidit baptizabant. Sed quid facimus? bene baptizant, sed male credunt: bene baptizant, sed malum est quod rebaptizant. Regulariter quidem baptizant, sed fidei male insinuant. Et dum carnaliter gradus in divinitate faciunt, offensam divinitatis incurrunt: non metuentes illud quod Dominus dixit: Qui semel lotus est, non indiget iterum ut lavetur (Joan. xiiii, 10). Dixit enim Dominus in Evangelio, Vos estis sal terrae (Matth., v, 13); et quicumque sapiens est, non hoc sine causa dictum intelligit. Sal enim ex aqua fit, sed si iterum in aquam mittitur, liquescit et perit. Sic qui semel baptizatus est ex aqua, sal est effectus: sed si iterum baptizari se permittat, ad nihilum sicut sal in aqua missum redigitur, et anima ejus perpetua morte punitur. Dicit enim Apostolus de

Ecclesia, Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus (1 Cor. x, 17): quia sicut ex multis granis unus panis efficitur, ita ex multis populis una Ecclesia congregatur. Et panis, ut omnes norunt, per aquam conficitur, et per ignem excoquitur, et omnis Christianus per baptismi aquam et ignem sancti Spiritus oblatio Dei est effectus, dicente Domino: Si quis non renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non intrabit in regnum cælorum (Joan. iii, 5). Sed sicut panem jam semel coctum, si aliquis remittat in aquam, et velit recommiscere et recoquere, perdit pristinam dignitatem, et in nigredinem

terramque convertitur. Sic talis efficitur quicumque in se permittit baptismum iterari. Et ideo debet unusquisque usque ad mortem baptismum suum, Deo adjuvante servare, si vult ad regna cælorum fideliter pervenire. Nam quicumque se rebaptizari permittit, ipse blasphematur in Spiritu sancto, dum se negat christianum, et per aquam ac Spiritum sanctum fuisse renatum. Et necesse est ut illam, quam memoravimus, Domini sententiam comminantis excipiat: Quicumque blasphemaverit in Spiritu sancto, non ei remittetur neque in hoc sæculo, neque in futuro (Matth. xii, 32).

KALENDARIA DUO ANTIQUA

A FURIO DIONYSIO PHILOCALO AN. CCCLIV, ET POLEMEO SILVIO AN. CCCCL, CONSCRIPTA, ET EX CODICE MS. JOANNIS CUSPINIANI DESUMPTA.

(Bolland. acta Sanct. Junii, tom. VII.)

PRÆFATIO EDITORIS.

1. *Promissio Bollandi de edendo Polemeo Silvio.* — Tandem pervenimus, Deo propitio, ad calcem primi semestris sacri de Actis sanctorum. Inde, antequam plene imponamus finem, redeo ad principium totius operis, memor, Bollandum in Præfatione generali, quemadmodum § 7 promisit, alias editum iri a se Martyrologium Usuardi *nativa simplicitate sua*; ita § 3 spem fecisse futurum, ut *laterculum Polemei Silvii aliquando e codice ms. vulgaret*. Neutrum præstitit, quia otium non invenit; postquam grande opus, quod meditabatur, serio aggressus est; quodque tantum negotii optimo viro dedit, ut, sepositis alienis ab opere suscepto curis, etiam adiutorem sibi ad aliud promovendum adsciscere mox coactus fuerit. Fidem Bollandi pro prima parte, nuper solvit collega noster Joannes Baptista Sollerius, diligenti studio et accuratatione præstans, quod ille promiserat in edendo Martyrologium Usuardi genuinum suæque nativæ simplicitati restitutum, rescissis multorum additamentis; quæ tamen, ne lectores laterent, seorsim subjunxit. Dividitur totum opus in partes duas, duabus supplementorum Junii partibus, id est tomo ejus vi et vii (quamvis etiam seorsim impressum sit) subnectendâs. Proxime enim ad Acta sanctorum spectat Martyrologium illud, ex quo antiquus et legitimus omnium fere, qui octo primis et dimidio æræ christianæ sæculis sanctimonia floruerunt, cultus in Ecclesia firmiter comprobatur.

2. *Promissio hic solvitur.* — Alteram Bollandi promissionem de laterculo Polemei hic solvimus. Codex noster, in quo laterculus continetur, membraneus est et spissus, philyras ccxxxi numerans; caractere minuto, sed staute, scriptus ab eadem manu a capite ad calcem, non sine mendis. Complectitur varia varii argumenti opuscula scriptorum, quorum

B maxima pars prioribus sæculis, saltem ante annum millesimum floruerunt. Inter illa præsens Silvii opusculum habetur pag. 94. Initium ejus produxit Bollandus loco citato cum Kalendarii mense Januario aliisque nonnullis; notavitque non male; auctorem potius *P. Anneium Silvium*, quam *Polemeum Silvium*, nominandum esse. Scripsit auctor, uti in adjunctis et immixtis Kalendario aliis opusculis ipse refert, anno vulgaris æræ cccclii et initio sequentis. Habet enim sub hoc titulo suo: *Nomina omnium principum Romanorum*; in fine sequentia: *D. N. Placidus Valentinianus; sub quibus Joannes tyrannus extinctus est; et a quibus cum DD. matre Placidia, uxore Eudoxia, Augustis, nunc imperium possidetur. Quod Postumiano et Zenone viris clarissimis consulibus annotavi*. Certum est consules hic nominatos processisse ac præfuisse anno Christi cccclii.

3. *Ætas scriptoris.* — Additur Kalendarium aliud. — Item sub titulo: *Breviarium temporum*, qui Kalendario, post mensem Augustum, inseritur; isthæc leguntur, etiam ad calcem: *Cujus regni Romanorum (de illius quippe regibus, consulibus et imperatoribus agitur) ab Urbis exordio mille et ducentis completis annis; Postumiano et Zenone consulibus; Asterio consule, tamquam primus annus incipit*. Fuerunt Postumianus et Zeno consules, uti jam diximus, anno cccclii; fuit Asterius anno sequenti. *Hæc ergo (loquor verbis Bollandi) scripsit Silvius anno cccclii, et initio sequentis, cum necdum Romæ sciretur, quis Constantinopoli consul esset; qui Protogenes fuit*. His præmissis, ut de ætate scriptoris nostri constet, accedo ad Kalendarium ipsum, quod dudum per litteras multorum rogati fuimus; ipsumque e codice citato promam prout ibi legitur; atque ex opposito columnatim apponam Kalendarium aliud